

ע"פ 6061/15 - פלוני נגד מדינת ישראל

בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פליליים

ע"פ 6061/15

לפני:

כבוד השופט ס' ג'ובראן

כבוד השופט י' דנציגר

כבוד השופט נ' הנדל

המערער:

פלוני

נ ג ד

המשיבה:

מדינת ישראל

ערעור על הכרעת דינו של בית המשפט המחוזי באר שבע מיום 17.5.2015 בת"פ 39300-07-14 שניתן על ידי כבוד השופטת ג' שלו

בשם המערער:

עו"ד נתנאל לגאמי

בשם המשיבה:

עו"ד הילה גורני

השופט נ' הנדל:

1. מונח לפנינו ערעור על הכרעת דינו של בית המשפט המחוזי בבאר שבע, ת"פ 39300-07-14 (כב' השופטת ג' שלו). השאלה המרכזית שבה עוסק הערעור היא האם המערער ביצע את המעשים שבגינם הורשע בשל מחלת רוח, אשר מנעה ממנו להבין את אשר הוא עושה.

רקע וטענות הצדדים

המערער הואשם בשני אישומים. ברקע הדברים - אשפוזו במחלקה לתחלואה כפולה במרכז לבריאות הנפש, שם שהה גם המתלונן, ודין ודברים ביניהם לעניין ביצוע שיחות בטלפון המצוי במחלקה. במסגרת האישום הראשון נטען שהמערער ניסה לדקור את המתלונן בבטנו מספר פעמים, ודקר אותו סמוך לעינו באמצעות סכין - זאת בכוונה להטיל בו מום או נכות או לגרום לו לחבלה חמורה. בכתב האישום צוין כי הסיבה לביצוע המעשים אינה ברורה. כתוצאה מן הדקירה נגרמו למתלונן חבלות שונות, אשר הובילו לאשפוזו ולעריכת ניתוח בעינו. במסגרת האישום השני נטען כי בעקבות האירוע המתואר לעיל, אושפז המערער במחלקה הפסיכיאטרית-משפטית במרכז לבריאות הנפש. במהלך האשפוז איים לרצוח את מנהל המחלקה, קילל אותו ואיים עליו כי רשיונו יישלל.

המערער לא כפר במהלך ההליך בעובדות המתוארות, אך טען כי אין להטיל עליו אחריות פלילית מן הטעם שהמעשים בוצעו בעודו מצוי בפסיכוזא, שנגרמה כתוצאה ממחלת רוח שממנה הוא סובל. כן נטען כי הפסיכוזא היא שהובילה לביצוע המעשים. בסופו של דבר הצטמצמה יריעת המחלוקת בין הצדדים לשאלות הבאות: האם הפסיכוזא ממנה סבל המערער במהלך האישום הראשון נגרמה כתוצאה ממחלה או משימוש בסמים; האם קיים קשר סיבתי בין פסיכוזא זו לדקירתו של המתלונן; האם במהלך אירועי האישום השני סבל המערער מפסיכוזא שהובילה לביצוע המעשים.

לאחר בחינת הראיות הרשיע בית המשפט המחוזי את המערער בעבירות של חבלה בכוונה מחמירה ואיומים (סעיפים 329(א)(1), 329(א)(2), 192 לחוק העונשין, התשל"ז-1977). הראיות המרכזיות שעליהן נשענה ההרשעה היו עדויות המומחים מטעם הצדדים, עדויות של פסיכיאטרים נוספים, סרטון מצלמת האבטחה המתעד את האירוע, חקירותיהם של המתלונן ואנשי צוות שטיפלו בו ומסמכים שונים הנוגעים למערער. המערער בחר שלא להעיד במהלך שמיעת הראיות. בית המשפט קבע שהמערער לא הצליח להטיל ולו ספק סביר בכך שהוא אינו חולה נפש. עוד נקבע, מעבר לנדרש, כי לא הועלה ספק סביר גם בדבר העדרו של קשר סיבתי בין הפסיכוזא שבה היה המערער מצוי לבין דקירתו של המתלונן. הנתון שעליו הושתתה קביעה זו הוא מריבה שפרצה בין המערער והמתלונן עובר לדקירת האחרון, על רקע השימוש שעשה המערער בטלפון המצוי במחלקה. לבסוף נקבע האיומים שהשמיע המערער לא נאמרו בהיותו מצוי בפסיכוזא, וכי במסקנה זו לא הוטל ספק סביר.

על המערער נגזרו מאסר בפועל למשך 20 חודשים; מאסר על תנאי למשך שנה, לבל יעבור עבירת אלימות מסוג פשע; מאסר על תנאי למשך 4 חודשים, לבל יעבור עבירת איומים או עבירת אלימות מסוג עוון; פיצוי בסך של 7,500 ש"ח למתלונן. יש לציין כי המערער סיים לרצות את עונש המאסר שהוטל עליו בטרם נשמע הערעור בפנינו.

2. הערעור שלפנינו הוא על הכרעת הדין בלבד. המערער מלין על שתי נקודות מרכזיות. אחת, הכרעתו של בית המשפט המחוזי, לפיה לא הוכח כי הפסיכזה שבה היה מצוי המערער בעת דקירת המתלונן לא נבעה משימוש בסמים. ביחס לכך נטען כי הוצגה אפשרות סבירה, לכל הפחות, לפיה הפסיכזה שממנה סבל המערער בעת דקירת המתלונן נבעה ממחלה שממנה הוא סובל. לשם תמיכה בטענה זו המערער שב ומצביע על הראיות שהציג בבית המשפט המחוזי, ובהן חוות דעתו של המומחה מטעמו, נתונים הנוגעים לאשפוזים נוספים שעבר, רישומים שנעשו בעניינו והיותו מצוי במחלקה סגורה בעת ביצוע המעשים.

שנייה, ההכרעה בדבר העדרו של קשר סיבתי בין הפסיכזה ובין הדקירות. לטענת המערער הוטל ספק סביר במסקנה זו. כך עולה, לשיטתו, מגרסאות שמסר בחקירותיו, מאחת הגרסאות שמסר המתלונן ומתסקיר נפגע העבירה. אלה מלמדים, על פי הנתען, כי חילופי הדברים שהיו בין המערער ובין המתלונן, ככל שהיו כאלה, לא הובילו לדקירת המתלונן. טענה חלופית היא שאלמלא הפסיכזה שבה היה שרוי המערער - לא היה דוקר את המתלונן על רקע דברים של מה בכך. כן נטען כי זו הייתה מסקנת כל המומחים שנדרשו לנושא, ואף מסקנתו של המומחה מטעם התביעה. בשולי הדברים נטען כי בניגוד להכרעתו של בית המשפט המחוזי - גם בעת ביצוע המעשים המנויים באישום השני היה המערער מצוי בפסיכזה.

מנגד טוענת המדינה כי דין הערעור להידחות. על פי קו זה, נסיבות המקרה אינן מצדיקות את התערבותה של ערכאת הערעור בקביעות המהימנות וביתר קביעותיה העובדתיות של ערכאה קמא. בפרט, נטען כי ההכרעה התבססה על בחינה מעמיקה של עמדות המומחים וכלל הראיות שהוצגו. מהחומר עולה כי המערער לא הוכיח במידה הדרושה כי התנהגותו נבעה ממחלה שפגעה ברוחו, או כי תקף את המתלונן מחמת הפסיכזה שבה לקה, וללא קשר למריבה שפרצה ביניהם. כן נדחתה הטענה כי יש מקום להתערב בקביעות העובדתיות בדבר האיומים שהשמיע המערער כלפי מנהל המחלקה.

דין

3. לכלל כי אדם אחראי למעשיו קיימים מספר סוגי סייגים. סוג אחד של סייגים לנשיאה באחריות פלילית הוא ביצוע המעשים מחמת חוסר הבנה או חוסר בחירה. הטלת אחריות פלילית על מי שאינו מבין את אשר הוא עושה, או אינו מסוגל להימנע באופן פיזי מעשיית המעשה - אינה ראויה על פי תכליות מרכזיות של הדין הפלילי, לרבות עקרון האחריות והאשמה בטרם יורשע נאשם או יענש. עם זאת, המחוקק קבע גם סייג לסייג. נקבע כי קיימים מצבים שבהם על אף קיומו של הסייג יישא האדם באחריות פלילית. ניתן לומר כי העיקרון המנחה הוא שאלת אחריותו של האדם לחוסר הבנת המציאות או

חוסר השליטה במעשיו (ראו למשל את הסייגים של העדר שליטה ושכרות, בסעיפים 34ז, 34טא) לחוק העונשין, ואת הסייגים לסייגים בסעיפים 34א(ב), 34ד).

המקרה דנן נסוב סביב הסייג לאחריות פלילית מחמת אי שפיות הדעת:

"לא יישא אדם באחריות פלילית למעשה שעשה אם, בשעת המעשה, בשל מחלה שפגעה ברוחו או בשל ליקוי בכושרו השכלי, היה חסר יכולת של ממש -

(1) להבין את אשר הוא עושה או את הפסול שבמעשהו; או

(2) להימנע מעשיית המעשה" (סעיף 34ח לחוק העונשין).

המחוקק לא כלל, לצד סייג זה לאחריות הפלילית, סייג לסייג, כגון כניסה למצב בהתנהגות פסולה. הפסיקה והספרות הביעו עמדה לפיה הסיבה לכך אינה נקיטת עמדה עקרונית, הפוטרת מאחריות פלילית כל מי שנכנס למצב של אי שפיות הדעת בהתנהגות נשלטת ומדעת. בבסיס ההסדר עומדת ההנחה שסייג לסייג אינו רלוונטי בכגון דא - אי שפיות הדעת המוזכרת בסעיף אינה מצב זמני שניתן להיכנס אליו באופן מודע ונשלט באמצעות נטילת חומרים שונים (ראו רע"פ 6382/11 נאסף קאדריה נ' מדינת ישראל, פסקה לג (09.06.2013); יורם רבין ויניב ואקיי דיני עונשין כרך ב' 701 (מהדורה שלישית, 2014)). כאשר עסקין במצב זמני וחולף של חוסר הבנה או שליטה, הנגרם כתוצאה מנטילת חומרים משכרים או מסממים - הסייג המתאים לאחריות הפלילית אינו אי שפיות הדעת אלא סייג השכרות. במסגרת תיק זה, אומר כי יש בעמדה שהובאה גם היגיון מעשי. ואולם, יושם אל לב כי עיון בסעיף 34ח לא מבסס, מבחינה לשונית מפורשת, את ממד הקביעות. העניין הובא שכן עולם השכרות ואי השפיות מגוון, לצערנו, עד מאוד. על כן הייתי מהסס לקבוע כלל מחייב שאינו נחוץ להכרעה כאן.

כשלעצמי, הייתי שם דגש בהבחנה שעליה מעידה לשון סעיף 34ח לעומת לשון סעיף 34ט. הסעיף הראשון, שכותרתו היא "אי שפיות הדעת", קובע כי "לא יישא אדם באחריות פלילית... אם, בשעת המעשה, בשל מחלה שפגעה ברוחו...". במרכז הבמה ניצבת המחלה, בלי שמונח זה הוגדר. לעומת זאת, סעיף 34ט, שכותרתו "שכרות", קובע כי "לא יישא אדם באחריות פלילית למעשה שעשה במצב של שכרות שנגרמה שלא בהתנהגותו הנשלטת או שלא מדעתו". סעיף זה קובע כי מצב של שכרות כולל השפעת אלכוהול, סם מסוכן או גורם מסמם אחר אשר גרם לחוסר התודעת של האדם. סעיף השכרות כלל אינו מזכיר מחלה, אלא מתמקד במצב מסוים של אדם עקב שימוש בחומר חיצוני.

כאן, המחלוקת שבה נחלקו הצדדים במקרה דנן - מצומצמת, עובדתית ובינארית. קרי, האם הפסיכოזה שממנה סבל המערער בעת דקירת המתלונן נבעה ממחלה או משימוש בסמים. אם האפשרות האחרונה היא הנכונה - לא ייחנה המערער מסייג אי שפיות הדעת. יוער כי המערער, המכחיש את השימוש בסמים, לא העלה כלל את סייג השכרות. כך או כך, המקרה, על פי העובדות שנקבעו, אינו עונה גם על סייג השכרות.

4. סייג אי שפיות הדעת, כשלעצמו, מעלה תדיר שאלות המשלבות משפט ופסיכיאטריה. כך גם במקרה שלפנינו.

החלופה הרלוונטית לענייננו היא החלופה של "מחלה שפגעה ברוחו" של אדם. בתחילה טענה אמנם התביעה כי המערער כלל לא סבל מפסיכוזה בעת דקירת המתלונן, אולם בסופו של דבר הסכימה כי עלה בידי המערער לעורר ספק סביר בעניין זה. השאלה שבה התרכזו אפוא הצדדים היא האם הפסיכוזה ממנה סבל המערער נגרמה כתוצאה משימוש בסמים. ודוק, טענת המערער לא הייתה כי השתמש בסמים קודם להופעת הפסיכוזה, וכי למרות זאת הפסיכוזה נגרמה כתוצאה ממחלה, ולא כתוצאה ישירה של נטילת הסמים. טענתו הייתה שכלל לא נטל סמים עובר להופעת הפסיכוזה. השאלה האם נטל המערער סמים היא שאלה עובדתית-משפטית, ולא שאלה פסיכיאטרית. אך בהעדר ראיות ישירות לכאן או לכאן, על ההכרעה להתבסס על ראיות נסיבתיות. חלק מראיות אלה הן פסיכיאטריות במהותן: עד כמה סבירה המסקנה שמצבו של המערער - בהינתן תוצאות הבדיקות שעבר, האינדיקציות הסביבתיות ועברו הפסיכיאטרי - נגרם כתוצאה ממחלה ולא כתוצאה משימוש בסמים? מכאן התבססותו של בית המשפט המחוזי על חוות דעת המומחים שהעידו לפניו. הערעור שלפנינו מתרכז באופן הערכת חוות דעת אלה.

המסגרת הנורמטיבית לבחינת הסוגיה, בהיבט של ניהול ההליך, קבועה בסעיף 34 ובסעיף 34כב לחוק העונשין. סעיף 34 לחוק קובע: "מלבד אם נאמר בחיקוק אחרת, חזקה על מעשה שנעשה בתנאים שאין בהם סייג לאחריות פלילית". הדין יוצר חזקה נגד קיומו של סייג לאחריות פלילית. מהו כוחה של חזקה זו? איך מיישמים אותה? מכאן חשיבות התוספת של סעיף 34כב(ב) לחוק: "התעורר ספק סביר שמא קיים סייג לאחריות פלילית, והספק לא הוסר, יחול הסייג". סעיף זה מלמד כי די בספק סביר כדי שיחול הסייג לאחריות הפלילית. השילוב של סעיף 34 וסעיף 34כב לחוק העונשין מתווה דרך. גם בשל שיקולים מעשיים, אין חובה פוזיטיבית על התביעה לשלול כל אחד מן הסייגים בכל תיק ותיק. כל עוד לא הועלה ספק סביר בדבר קיומו של סייג, קיימת חזקה כי הסייג אינו מתקיים (רע"פ 4675/97 רוזוב נ' מדינת ישראל, פ"ד נג(4) 337, 368-371 (1999)). ברם, משהתעורר הסייג - בין אם על ידי הנאשם ובין אם מכוח הנסיבות - די בספק סביר כדי לפטור את הנאשם מאחריות. מצוידים בכלים אלה, נפנה את המבט למקורו. מוסכם כי המערער ביצע את המעשים המיוחסים לו בכתב האישום. קיומו של סייג לאחריותו, כקו הגנה, הועלה על ידי הסנגור במהלך המשפט. השאלה היא האם קיים ולו ספק סביר בדבר קיום הסייג. באופן פרטני יותר, השאלה היא האם הפסיכוזה בה לקה המערער אינה תוצאה של שימוש בסמים אלא של מחלה שפגעה ברוחו.

5. כפי שהוזכר, הצדדים לא הביאו ראיות ישירות לעניין השימוש בסמים. בחינת קיומו של הסייג הושתתה אפוא על ראיות נסיבתיות. ניתן לחלק ראיות אלה לשתי קבוצות. הקבוצה הראשונה כוללת ראיה אחת - שהותו של המערער בעת הרלוונטית בגמילה במחלקה סגורה, שאלה קשה יותר להכניס סמים. הקבוצה השנייה עניינה ראיות שניצבו בבסיס ההערכה הפסיכיאטרית עצמה, כגון אבחונים שעבר המערער. באמצעות ראיות אלה ביססו המומחים שהעידו לפני בית המשפט המחוזי את חוות דעתם. נפתח את הדיון בבחינת הקבוצה השנייה של הראיות.

בפתח הדברים יש להתייחס לקביעה כללית של בית המשפט המחוזי, לעניין מהימנותם של המומחים שהעידו בפניו. נקבע כי אין חולק על מומחיותם ואמינותם. למרות זאת, עדותו של המומחה מטעם התביעה, ד"ר שרף (להלן: מומחה התביעה) הועדפה על פני עדותו של המומחה מטעם ההגנה, ד"ר פוקס (להלן: מומחה ההגנה). זאת לנוכח התרשמותו

של בית המשפט, כי מומחה ההגנה הניח הנחות המיטיבות עם המערער והלך לקראתו בעת הערכת הנתונים. התרשמות זו התגבשה לאחר החקירה הנגדית של שני המומחים. בית המשפט ציין כי בעת שעומת מומחה התביעה עם נתונים עובדתיים שלא תאמו לחוות דעתו - התאים את חוות דעתו לנתונים שהוצגו לו, אף אם הדבר היה כרוך בשינוי עמדתו. לעומת זאת, כאשר עומת מומחה ההגנה עם נתונים שאינם מתיישבים עם חוות דעתו - ניסה להמשיך ולאחוז בה, תוך מתן הסברים דחוקים ולא משכנעים. בערעור שלפנינו טוען המערער כי נדרש היה להסיק את המסקנה ההפוכה - יש להעדיף דווקא את עדות מומחה ההגנה, שנותר איתן בעמדתו גם לאחר החקירה הנגדית, ולא את עדות מומחה התביעה, אשר לאחר החקירה הנגדית שינה חלק מעמדותיו.

טענה זו דינה להידחות משני טעמים. ראשון, אין לקבוע עקרונות כלליים בדבר היחס למומחה ששינה את עמדתו במהלך החקירה הנגדית. יכולות להיות נסיבות שבהן השינוי מעיד על כך שחוות הדעת הייתה לקויה מלכתחילה. בנסיבות אחרות יכול השינוי להעיד דווקא על מקצועיות וענייניות. זהו המקרה שלפנינו. השינויים בעמדת מומחה התביעה לא נעשו מפני שהתברר במהלך חקירתו כי ביצע טעות מקצועית. השינויים נעשו לאחר שהוצגו לו עובדות שלא היו ידועות לו בעת עריכת חוות דעתו. חוסר הידיעה לא נבע מרשלנות בעת הכנת חוות הדעת. כך, למשל, במהלך חקירתו הוצגה לו גרסה מסוימת של המתלון בדבר האירועים שקדמו לדקירה, שלא עלתה בקנה אחד עם גרסאות אחרות שנמסרו לו על ידי אנשי צוות שטיפלו במערער. שינויים כאלה אינם מטילים בספק את העמדה הסופית של המומחה, שהתגבשה לאחר החקירה הנגדית. טעם שני, בית המשפט המחוזי לא ביסס את הכרעתו על העדפת עמדת מומחה התביעה גרידא. ההכרעה ניטעה בקרקע של פרטי חוות הדעת. המחלוקות בין המומחים נבחנו אחת לאחת. הוסבר מדוע עמדתו של מומחה התביעה עדיפה לגופם של דברים. לאמור, העדפת עמדת מומחה התביעה לא הייתה נקודת המוצא לניתוח שנערך כמו שהייתה המסקנה הסופית שלו, לאחר שנמצא כי מדובר בעמדה מבוססת יותר מבחינה עניינית.

6. לגופם של דברים, הצדדים נחלקו במסקנה שיש להסיק ממספר נתונים: ההיסטוריה הפסיכיאטרית והרפואית של המערער; אבחונים קודמים שעבר; מאפייני הפסיכოזה ומשכה; אבחונים של המערער לאחר האירוע. מומחה התביעה קבע שמנתונים אלה לא ניתן להסיק כי קיימת אפשרות סבירה שהפסיכוזה שבה לקה המערער היא תוצאה של מחלה. המערער חולק על כך. בחינת החומר הראייתי מעלה כי אין בסיס משפטי לסטות מקביעותיו של בית המשפט המחוזי בנקודה זו. למערער עבר עשיר של שימוש בסמים שונים, ובמיוחד ב"ניס גאי", שימוש שהוביל בעבר גם למצבים פסיכוטיים ולאשפוזו של המערער. מצב זה תועד בהזדמנויות שונות. בעת שהתקבל המערער למחלקה שבה דקר את המתלון - כשבועיים לפני הדקירה - צוין בגיליון הקבלה שהוא מאובחן כלוקה במצב פסיכוטי על רקע שימוש ב"ניס גאי". עוד צוין כי הוא נוטל סם זה בצורה יומיומית ואינו מצליח להפסיק. הסנגור הצביע על כך שממספר אבחונים ניתן היה ללמוד, לכאורה, כי המערער חווה מצבים פסיכוטיים שלא על רקע של שימוש בסמים. אלא שעורכי האבחונים הוזמנו לעדות, והבהירו כי כפי שטען מומחה התביעה - לא נקבע באבחונים אלה כי קיימות ראיות לכך שהפסיכוזה נגרמה כתוצאה ממחלה, וללא שימוש בסמים. כל שנקבע הוא כי המערער מצוי במצב פסיכוטי, וכי יש לברר בהמשך מהו הגורם לכך - האם שימוש בסמים או סיבה אחרת. נתונים שנאספו לאחר ביצוע האבחונים לימדו כי המערער אכן השתמש בסמים בתקופות שבהן הופיעו הפסיכוזות.

טענות נוספות של המערער קשורות למאפייני הפסיכოזה ומשכה. מומחה התביעה קבע כי נתונים אלה תומכים גם הם במסקנה שמדובר בפסיכוזה טוקסית, על רקע שימוש בסמים. למסקנה דומה הגיע פסיכיאטר נוסף שזומן לעדות. בית המשפט המחוזי שקל את כל הנתונים שהוצגו בפניו, לרבות הנתונים שהוצגו על ידי המערער, והגיע למסקנה שבנסיבות העניין לא קיימת אפשרות סבירה לפיה פסיכוזה מעין זו היא תוצאה של מחלה. הדגש הושם על כך שהפסיכוזה הופיע על רקע ההיסטוריה הרפואית שתוארה לעיל. מבלי לחקוק כללים בסלע, נדמה כי יש היגיון - באופן עיוני ומכוח ניסיון החיים, בוודאי של הפסיכיאטר המומחה - במסקנה לפיה אבחון של אדם הלוקה לראשונה ובאופן פתאומי בפסיכוזה, לא יהא כאבחון של מי שעברו רצוף בפסיכוזות על רקע של שימוש בסמים. השילוב של מאפייני הפסיכוזה יחד עם מאפייניו של המערער הוא שעומד במרכז. יתר טענותיו של המערער, לרבות אבחונים מאוחרים שעבר, אף הן אינן מצדיקות התערבות במסקנתו של בית המשפט המחוזי. הטענות נבחנו לגופן, ונמצא כי הן אינן תומכות במסקנה שאותה מבקש המערער להסיק.

כאמור, מחלוקת נוספת נפלה לעניין המשקל הראייתי שיש להעניק לשהותו של המערער בעת הרלוונטית בגמילה במחלקה סגורה, שאליה קשה יותר להכניס סמים. המערער טען כי נדרש היה להעניק משקל נכבד לעובדה זו, וכי היא לכל הפחות מעלה ספק סביר בדבר השאלה האם נטל סמים עובר להופעת הפסיכוזה. עוד הוסיף כי בבדיקת שתי שנערכה למערער לא נמצאו שרידי סם, וכי נתון זה מחזק את טענתו. בית המשפט המחוזי לא קיבל טענה זו ומסקנתו מקובלת עלי. ההחלטה שלא לייחס משקל רב לשהותו של המערער במחלקה סגורה התבססה, בין היתר, על עדויות מומחים שהעידו כי המציאות מלמדת שלא ניתן למנוע הכנסת סמים גם למחלקה כזו. קרי, הוענק משקל לנתון, אולם לא משקל מכריע. אשר לבדיקת השתן שנערכה למערער, הובהר על ידי המומחים שהעידו כי זו אינה מסוגלת לאתר שרידים של סם מסוג "נייס גאי", שאותו נהג המערער ליטול. גם כאן, הדגש אינו בהכרח על ראייה כזו או אחרת. הבחינה היא של המכלול. יש להביט על שהותו של המערער במחלקה סגורה כרסיס אחד בפסיפס, המורכב משימוש אינטנסיבי בסמים ופסיכוזה בעלת מאפיינים טוקסיים. בנסיבות אלה ראוי להעניק את עיקר המשקל לראיות שנסקרו בחוות דעת המומחים, ולא דווקא למקום שהותו של המערער.

עולה כי לא קיימת הצדקה משפטית לסטות, בנסיבות המקרה, מכלל אי-ההתערבות של ערכאת הערעור בממצאי מהימנות ועובדה. אכן, ישנן בעניין זה סוגיות שניתן להגדירן כמערבות משפט ועובדה. ואולם הכרעת דינו של בית המשפט המחוזי מפורטת, מנומקת ועניינית.

7. די באמור עד עתה כדי לקבוע שלא התקיים הסייג של אי שפיות הדעת. למרות זאת קבע בית המשפט המחוזי, מעבר לנדרש, כי המערער לא הוכיח כנדרש קיומו של קשר סיבתי בין הפסיכוזה לבין דקירת המערער. דקירה זו, כך נקבע, ארעה בעקבות מריבה שפרצה בין המתלונן ובין המערער, לאחר שהמתלונן אסר על המערער לבצע שיחות יוצאות מהטלפון המחלקתי. לכן, גם אם היה נקבע כי בעת הדקירה היה המערער במצב פסיכוטי הנובע ממחלה, לא היה בכך כדי לסייע לו. המערער משיג גם על קביעה זו. הוא מדגיש כי לאחר החקירה הנגדית, גם המומחה מטעם התביעה טען כי העדרו על הקשר הסיבתי בין הפסיכוזה לדקירה אינו נקי מספקות.

מכיוון שהדברים הם מעבר לדרוש, אין צורך להאריך בניתוח הראיות. די אם נאמר כי יש להבחין בהקשר זה בין השאלה העובדתית הצרה והסוגיה הפסיכיאטרית. השאלה העובדתית הצרה היא האם בין המערער והמתלונן פרצה המריבה האמורה. המערער מכחיש כי רב עם המתלונן, ואילו עמדת המדינה שונה. בסוגיה עובדתית זו הכריע בית המשפט המחוזי לטובת המדינה, והכרעה זו מבוססת היטב. בית המשפט צפה בסרטון האירוע והסתמך על גרסה שמסר המתלונן לשתיים מנשות צוות המחלקה, ושעליה חזר בחקירתו. בד בבד, המערער לא טען שדקר את המתלונן בגלל מחשבות רדיפה, אלא מסר כי אינו זוכר את האירוע, וכי לא הוא ביצע את הדקירות.

שאלה נפרדת היא השאלה הפסיכיאטרית - האם יש לייחס את הדקירה למריבה או למצב הפסיכוטי שבו היה המערער נתון. מומחה ההגנה קבע כי גם אם הדקירה ארעה על רקע של מריבה, אין לשלול את הסברה שהפסיכוזא העצימה את תגובת המערער, ואלמלא היא לא היה דוקר את המתלונן. במהלך חקירתו הנגדית טען גם מומחה התביעה כי לא ניתן לשלול את האפשרות האמורה. יצוין עוד כי מומחה התביעה הודיע לגורמי התביעה לאחר חקירתו כי קיים ספק סביר בסוגיית הקשר הסיבתי, ולא הובהר האם הסתייגות זו נכונה גם בהנחה שבין המתלונן למערער נוהל דין ודברים בכל הנוגע לשימוש בטלפון המחלקתי.

עולה כי ביחס לשאלה הפסיכיאטרית של הקשר הסיבתי אפשר למצוא פנים לכאן ולכאן. בנסיבות אלה, איני מוצא לבסס את ההכרעה בעניין אשמתו של המערער גם על נדבך הקשר הסיבתי, היינו הקביעה שאין כל ספק סביר כי לא היה קשר בין הפסיכוזא לבין הדקירה. אך כאמור, בית המשפט המחוזי התייחס לסוגיה זו בבחינת למעלה מן הדרוש, ואין בה כדי לשנות את התוצאה. לאמור, בית המשפט המחוזי קבע כי גם אם היה נקבע שהמערער חולה במחלה שפגעה ברוחו, לא הוכח קיומו של קשר סיבתי בין המחלה לבין דקירת המתלונן. אך נתון זה רלוונטי רק אם המערער אכן סבל ממחלה. לנוכח הקביעה - שבה לא מצאתי להתערב - שהמערער לא סבל בעת האירוע ממחלה, הסוגיה הנוספת אינה רלוונטית מבחינת התשתית העובדתית של תיק זה לשם דחיית טענות ההגנה. העיקר הוא שהמערער לא הוכיח כי סבל ממחלה בעת דקירת המתלונן. בהופעת פסיכוזא כתוצאה משימוש בסמים לא סגי.

לבסוף, אין לקבל גם את הטענות שהעלה המערער לעניין הרשעתו בעבירה של איומים. המערער לא התייחס לעניין זה בעיקרי הטיעון שהגיש ולפיכך לא אאריך גם בעניין זה. הטענה המרכזית של הסנגור היא כי המערער היה שרוי במצב פסיכוטי במועד שבו איים על מנהל המחלקה. חומר הראיות תומך בבירור בעמדת המדינה. התייעוד מזמן אמת, שבוצע על ידי הרופאים ואנשי הצוות שטיפלו במערער, מעיד על כך שהוא לא היה במצב פסיכוטי. האיומים ברצח מנהל המחלקה נבעו מכעסו הרב על כך שנקשר, ולאחר שבקשותיו להשתחרר הושבו ריקם. מן הצד השני, חוות הדעת מטעם מומחה ההגנה אינה נתמכת בתשתית הראייתית הנדרשת.

סוף דבר, אציע לחברי שלא להתערב בקביעותיו העובדתיות של בית המשפט המחוזי. אלה תומכות במסקנה המשפטית כי המערער לא פעל מחמת מחלה שפגעה ברוחו, וכי הוא נושא באחריות הפלילית למעשים שביצע.

8. הערעור נדחה.

ש ו פ ט

השופט ס' ג'ובראן:

אני מסכים.

ש ו פ ט

השופט י' דנציגר:

אני מסכים.

ש ו פ ט

אשר על כן, הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט נ' הנדל.

ניתן היום, כ"ז בכסלו התשע"ז (27.12.2016).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט